

Myšlení a „myšlené“

Myšlení jako lidská aktivita má nepochybně charakter něčeho, k čemu nelze mít přístup zvnějšku, pokud jde o jeho smysluplný (eventuelně i všelijak problematický) „obsah“, ale to nijak neznamená, že vůbec nemá svou vnější (předmětnou, „tělesnou“) stránku, svůj „vnějšek“. Proto nelze pochybovat o tom, že fyziologická, neurologická atd. zkoumání tzv. myšlenkových procesů (nebo vůbec procesů vědomí) jsou legitimní. Zároveň však nelze nepřipomenout, že pokusy „deterministů“, prokázat naprostou závislost myšlenkových aktivit na fyziologických procesech v mozku jsou založeny na hrubém omylu, totiž na předpokladu, že mezi „niternou“ a „vnější“ stránkou myšlenkových procesů panuje přísná paralelita (tuto chybnou myšlenku jako první důsledně rozvinul Baruch Spinoza, a od té doby se tato myšlenka čas od čas vrací, aniž byla takto jasně vyslovena). Myšlení zcela nezávislé na fyziologických procesech není možné (a po mém soudu ani myslitelné, aspoň nikoli v té podobě, kterou známe), ale na druhé straně rozsáhlé myšlenkové výkony, které je možno sledovat jinak než zvenčí, onou zvláštní „hermeneutikou“, která je fakticky pěstována od nejstarších časů lidské vzájemné komunikace, jsou dokladem jisté nepopiratelné uvolněnosti, osvobozenosti myšlenkových postupů od naprosté závislosti na neurofyziologických procesech. Možná to není tak přesně vysloveno, jak by bylo zapotřebí. Nejde v pravém slova smyslu o částečnou nezávislost, nýbrž spíše o schopnost niterné, nepředmětné stránky myšlení ovlivňovat neurofyziologické procesy. V tom spočívá vlastní povaha lidských myšlenkových aktivit, že se nemusí nechat vléci nějakými předmětnými, neosobními procesy, ale že emancipace vědomí a myšlení dovoluje lidskému subjektu tzv. svobodné rozhodování. Právě proto, aby toto ovlivňování předmětných procesů mohlo být dostatečně účinné, musíme předpokládat schopnost subjektu využít „platných“ vztahů ve sféře „myšleného“ k tomu, aby mohly být fyziologickým orgánům ukládány úkoly, jejichž splnění dovoluje člověk záměrné jednání, přičemž povaha záměru je principiálně iniciativní povahy, i když sám záměr může být vyvolán třeba nebezpečím nebo nějakými potřebami apod. V takovém případě se „realizace“, tj. uskutečnění, provedení záměru setkává s oněmi neurofyziologickými procesy tak, že na jedné straně využívá jejich plastické proměnlivosti, která může být ovlivněna nepředmětnou „myšlenkou“ (její nepředmětnou stránkou), ale na druhé straně pro ni tyto procesy jsou jistým omezením, neboť jejich ovlivnění nepředmětným záměrem má také své meze resp. mantinely.

(Písek, 110816-1.)